

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра **_Фінансового менеджменту та фондового ринку**

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
за магістерською програмою професійного спрямування
Фінансовий та страховий менеджмент

на тему: **«Управління кредитною політикою комерційного банку»**

Виконавець:

студент ФФБС

Ботнаренко Юрій Юрійович

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Лапіна Ірина Сергіївна

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ефективність сучасних банківських систем оцінюється тим, наскільки ефективно комерційні банки виконують свої функції, зокрема щодо перерозподілу капіталу в національній економіці. Серед різноманітних ролей банківської системи важливе значення має кредитне посередництво. Його успішне виконання призводить до стимулювання економіки країни. Використовуючи тимчасово вільні кошти, банки надають кредити суб'єктам, які потребують додаткових фінансових ресурсів для свого розвитку. Через важливий характер і в той же час невід'ємні ризики банківського кредитування, кредити ретельно контролюються та регулюються для встановлення умов, які мінімізують кредитні ризики.

Як основний документ, що регулює взаємодію банку з позичальниками, кредитна політика має вирішальне значення у формуванні можливостей кредитування. Добре розроблена кредитна політика враховує всі ризики, пов'язані з кредитоспроможністю позичальника, дотримуючись основних кредитних принципів: платності, повернення, забезпеченості та терміновості.

Важливість покращення кредитної політики комерційних банків в Україні впливає з того факту, що кредитні операції є основним джерелом доходу для цих установ. Проте аналіз банківського сектору показує, що фінансові труднощі можуть виникнути для банків у результаті надмірно ризикованої практики кредитування. Отже, пріоритетність зменшення ризиків, пов'язаних з банківським кредитуванням, також стає важливою. Щоб досягти максимальної прибутковості, банки повинні ефективно контролювати кредитний процес, одночасно прагнучи зменшити ризики, які невід'ємно пов'язані з механізмами надання та погашення кредиту.

У процесі становлення банківської системи виникли різні концепції щодо окремих аспектів банківського менеджменту та кредитної політики, про що свідчать праці таких економістів, як Н.В. Антипенко, М.В. Баланюк, В.В. Волкова, А.В. Герасименко, О.В. Дзюблюк, А. О. Дробязко, О. С. Іршак, О.А. Криклій, Ю.П. Макаренко, О.М. Рац, О.Г. Череп та ін. Вони у своїх дослідженнях зосереджувалися насамперед на кредитному портфелі, розглядаючи проблеми його оцінки та управління. Незважаючи на значний обсяг публікацій і теоретичних досягнень, питання вдосконалення кредитної політики банків в Україні залишаються роз'єднаними та потребують додаткового наукового та практичного дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретико-методичних підходів щодо управління кредитною політикою комерційних банків та обґрунтування комплексу заходів щодо її удосконалення.

Завдання дослідження:

- висвітлити сутність та особливості кредитної політики комерційного банку;
- визначити основні елементи формування кредитної політики комерційного банку;

- дослідити особливості управління кредитними ризиками як елементу кредитної політики комерційного банку;
- провести аналіз фінансової діяльності АТ КБ «ПриватБанк»;
- провести аналіз формування кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк»;
- здійснити аналіз ефективності кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк»;
- визначити заходи щодо удосконалення кредитної політики комерційних банків;
- розглянути сучасні інноваційні підходи в кредитуванні і можливість їх використання в проведенні кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк»;
- застосувати методи регресійного аналізу щодо моделювання впливу кредитної політики на фінансові результати комерційного банку.

Об’єктом дослідження є процеси управління кредитною політикою АТ КБ «ПриватБанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних підходів до управління кредитною політикою комерційних банків.

Методи дослідження. У процесі підготовки кваліфікаційної роботи використовувалися такі методи дослідження: метод пошуку та збору інформації (для отримання потрібних даних із наукових джерел, статистичних звітів, банківської звітності); табличний метод (для зведення отриманих протягом виконання роботи даних у таблиці); графічний метод (для ілюстрації даних, що були отримані та розраховані в процесі дослідження); метод узагальнення (для формулювання висновків на основі отриманих даних дослідження).

Інформаційна база дослідження. Інформаційно-аналітичні дані дослідження були взяті з наукових статей і монографій, в яких розглядаються роботи відомих фінансистів щодо питань кредитної політики банків. Крім того, дослідження ґрунтувалося на чинному законодавстві, що регулює кредитну діяльність українських комерційних банків. Базою даних для проведення дослідження слугувала фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» та різні інтернет-видання.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок (без додатків) і містить 26 таблиць, 6 рисунків та 6 додатків. Список використаних джерел налічує 61 найменування і розміщений на 7 сторінках.

Публікації. Основні результати кваліфікаційної роботи були викладені на VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» у тезах «Вплив інновацій на розвиток банківського кредитування» та на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Глокалізаційні аспекти інноваційного розвитку економіки» у тезах «Кредитна політика комерційних банків в умовах воєнного стану».

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретико-методичні основи управління кредитною політикою комерційного банку»* розглядаються теоретичні аспекти сутності та особливості кредитної політики комерційного банку. У цьому розділі розглянуто економічну природу та основні елементи формування кредитної політики банку. Проаналізовано сутність управління кредитними ризиками як елементу кредитної політики комерційного банку.

У другому розділі *«Аналіз управління кредитною політикою комерційного банку (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)»* був проведений аналіз діяльності системно важливого українського банку АТ КБ «ПриватБанк». Ретельно проаналізовано особливості формування кредитного портфелю та оцінено ефективність кредитної політики банку.

У третьому розділі *«Напрями удосконалення управління кредитною політикою АТ КБ «ПриватБанк»»* розглядаються Заходи щодо удосконалення кредитної політики комерційних банків. Розглянуті та рекомендовані для впровадження інноваційні підходи в проведенні кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк».

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичні узагальнення та надано практичні рекомендації щодо управління кредитною політикою комерційних банків.

1. Рівень ризику, який банк може взяти на себе для досягнення конкретної прибутковості, визначається його кредитною політикою. Ця політика, яка має бути розроблена та затверджена відповідним чином, є первинним документом, будь-які відхилення від неї вважаються неприйнятними та класифікуються як порушення, якщо не виникають особливі випадки, які вимагають рішення правління банку. Щоб втілити цю політику в життя, банк створює правила фінансування своїх клієнтів, а також окремі положення, які описують процес оцінки фінансового стану позичальників, розрахунку та виплати відсотків за кредитами, а також створення та використання резерву банку під кредитні ризики для кредитування як фізичним, так і юридичним особам. Отже, кредитна політика банку формується пріоритетами відбору клієнтів, вибором кредитних інструментів, нормами та правилами, що регулюють діяльність персоналу банку, які втілюють ці пріоритети в життя, а також компетентністю керівництва та кваліфікацією кредитного персоналу.

2. Процеси кредитування фізичних та юридичних осіб регулюються кредитною політикою комерційного банку, яка є складним механізмом. Ця політика ґрунтується на фундаментальних принципах, включаючи принцип повернення, вимоги до прибутковості та дотримання вимог ринку.

Враховуючи те, що основною метою комерційного банку є оптимізація прибутку при мінімізації ризиків, його кредитна політика постійно коригується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що призводить до змін в очікуваннях прибутковості, потребах ринку та інше.

3. Кредитний ризик означає ймовірність зазнати збитків через неспроможність боржника виконати платіжні зобов'язання, пов'язані з певним видом боргу. Управління цим ризиком передбачає мінімізацію збитків шляхом оцінки того, чи достатньо власного капіталу та резервів для покриття потенційних збитків за позиками в будь-який конкретний момент, що є постійним викликом для фінансових установ. Для клієнтів основним ризиком є нездатність виконати договірні зобов'язання, що може призвести до штрафних санкцій, конфіскації застави, судових позовів і негативних записів у їхній кредитній історії. Застосовуючи ефективні методи вимірювання кредитного ризику, організації можуть зменшити потенційні втрати та визначити найвигідніші умови позики. Укладаючи кредитну угоду, організації зосереджуються на таких аспектах, як кредитна історія, здатність погашення, наявний капітал, застава та дотримання умов позики.

4. Дослідження проводилося за даними комерційного банку АТ КБ «ПриватБанк». Це найбільший універсальний комерційний банк в Україні, який здійснює свою діяльність на підставі ліцензії Національного банку України № 22 від 05.10.2011 року. Він призначений для обслуговування фізичних осіб, а також корпоративних клієнтів усіх форм власності. У 2022 році АТ КБ «ПриватБанк» визначено першим системно важливим банком України за класифікацією НБУ. Цей банк року не лише зумів адаптуватися до викликів, пов'язаних із військовими діями та економічною нестабільністю, але й запустив програму, спрямовану на відновлення економіки шляхом сприяння розвитку малого та середнього бізнесу. АТ КБ «ПриватБанк» став одним із небагатьох банків, який продовжив підтримку бізнесу через можливості фінансування, доступні для підприємців та самозайнятих осіб, використовуючи як банківські послуги, так і кредитні платформи. За аналізований період з 2020 по 2023 роки відбулося значне збільшення активів на 80,38%. Це збільшення відбулося в першу чергу через збільшення на 435,68% міжбанківських кредитів; грошових коштів – на 205,11%; кредитів клієнтів – 67,24%. Що стосується власного капіталу банку, то найбільшу частку в його структурі за чотири роки займає статутний капітал. Значну частину власного капіталу покриває накопичений дефіцит.

5. Кредитну політику банку оцінено шляхом аналізу кредитного портфеля, який показав зростання кредитного портфеля за досліджуваний період. З 2020 по 2023 рік цей портфель збільшився на 67,24%. Для управління кредитним ризиком банк поділяє свій кредитний портфель на такі основні групи: кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель, кредити фізичним особам та кредити юридичним особам та підприємствам малого та середнього бізнесу. Найбільша питома вага у першій групі – 67%, на другому місті – кредити фізичним особам (22%) та кредити юридичним особам займають 11%.

У складі кредитного портфеля фізичних осіб – кредити, пов’язані з кредитними картками, займають найбільшу питому вагу – 77%. Що стосується аналізу кредитного портфелю банку за галузями економіки, то він показав аналогічну тенденцію. Найбільшу питому вагу займають кредити та дебіторська заборгованість, що управляються як окремий портфель (62%), на другому місці – кредити фізичним особам (26%). Серед інших галузей економіки виділяються рослинництво (4,44%), роздрібна (1,48%) та оптова (1,44%) торгівля. Всі інші галузі економіки займають питому вагу менше 1%.

6. Розглядаючи ключові показники прибутковості АТ КБ «ПриватБанк», важливо відзначити, що з 2020 по 2023 роки усі показники відповідали рекомендованим нормативам. Індекс рентабельності активів показує, що АТ КБ «ПриватБанк» за ці роки ефективно використовував свої ресурси, оскільки показник стабільно перевищував 1%. Мінімальна рекомендована рентабельність капіталу становить 15%, а протягом 2020-2023 років рентабельність капіталу не тільки відповідала нормативним вимогам, но і значно їх перевищувала. Цей показник ілюструє розмір чистого прибутку, отриманого на 1 гривню статутного капіталу.

Здатність комерційного банку отримувати чистий процентний дохід від загальних активів вимірюється чистою процентною маржею, яка також вказує на структуру активів банку. Оптимальне значення для цього показника встановлено на рівні 4,5%, і протягом 2020-2023 років показник перевищив цей рівень, показуючи при цьому позитивну тенденцію росту.

Чистий спред ілюструє узгодженість процентної політики банку по відношенню як до кредитної, так і до депозитної діяльності. Протягом усіх проаналізованих років цей показник залишався в допустимому діапазоні з рекомендованим мінімальним значенням чистого спреду 1,25%.

Оцінка кредитного ризику комерційного банку передбачає серйозний аналіз дотримання стандартів кредитного ризику. Ці стандарти, встановлені Національним банком України, спрямовані на пом'якшення та запобігання концентрації кредитного ризику всередині банку. За аналізований період ПриватБанк продемонстрував дотримання всіх стандартів НБУ щодо кредитного ризику.

Отже, можна зробити висновок, що з моменту переходу «ПриватБанку» до державного управління відбулася часткова трансформація бізнес-моделі банку, зокрема щодо його кредитної політики. Не зважаючи на те, що показники, пов’язані з якістю кредитного портфеля банку, покращилися, поточні проблеми, особливо значна частка непрацюючих кредитів, вимагають, щоб подальші реформи мали пріоритет у стратегіях розвитку банку.

7. Для пом'якшення несприятливого впливу негативних чинників на кредитну політику комерційних банків рекомендовано типову програму змін та інновацій у кредитній практиці вітчизняних комерційних банків. Заходи цієї програми застосовуються до більшості банків в Україні з необхідними коригуваннями з урахуванням особливостей діяльності окремих банківських установ. Основними заходами в рамках цієї програми є: розробка кредитних програм, спрямованих на підприємців, які бажають відкрити власний бізнес

(наприклад, програма кредитування початкового капіталу); розширення спектру фінансових показників, які банк оцінює при визначенні кредитоспроможності позичальників, що дозволяє ретельно оцінити їхню діяльність та допомагає усунути будь-які розбіжності між прогнозованими та фактичними тенденціями; застосування індивідуального підходу до управління проблемною заборгованістю та інше.

8. Ознайомившись із інноваційними методами оцінки кредитної політики банку, ми прийшли до розуміння, що ці методи мають велике значення в сучасному фінансовому ландшафті. Вони охоплюють впровадження складних технологій аналізу даних, які полегшують збір і обробку обширної інформації, що веде до більш точного прогнозування ризиків. Створення складних математичних моделей разом із застосуванням штучного інтелекту дозволяє зменшити вплив людини та підвищити об'єктивність прийняття рішень. Застосовуючи індивідуальні підходи до клієнтів, банки можуть ефективно керувати ризиками, досягаючи оптимального балансу між прибутком і ризиком. Ці інноваційні стратегії не лише сприяють підвищенню прибутковості банку, але й зменшують загальний ризик, пов'язаний із кредитним портфелем, забезпечуючи таким чином довгострокову стабільність фінансових показників.

9. Основною метою управління кредитною політикою є організація ефективного розподілу банківських коштів у позики, що забезпечує оптимальний баланс кредитного ризику, ліквідності, прибутковості від кредитних операцій та узгодження з потребами економічної політики держави, а також іншими чинниками. Для підвищення ефективності кредитної політики комерційних банків необхідно створити методологію нагляду за фінансовими результатами діяльності банківських установ. Прибутковість банку може зрости разом із підвищеним рівнем ризику за умови використання ефективних методів управління ризиками та відповідних інструментів для оцінки та моніторингу кредитного портфеля. І навпаки, збереження прибутку при зниженні ризику може бути досягнуто шляхом правильного розподілу ресурсів, диверсифікації кредитного портфеля та впровадження технологій, які автоматизують процеси управління ризиками.

Результати проведеного дослідження щодо кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк» дозволили розробити багатофакторну економетричну модель, яка відображає зв'язок між фінансовими результатами, а саме чистим прибутком з іншими показниками фінансової діяльності банку. Результати регресійного аналізу показали, що саме кредити, а отже і кредитна політика мають найсуттєвіший вплив на прибуток. Таким чином, для керівництва банку вкрай важливо зосередитися як на залученні нових клієнтів, так і на утриманні поточних, підкреслюючи важливість покращення управління відносинами з клієнтами в проведенні кредитної політики.

Отже, підвищення ефективності управління кредитною політикою є завданням стратегічного значення для банків у сучасних умовах. Застосовуючи передові технології аналізу даних і створюючи складні моделі прогнозування ризиків, стає можливим знизити кредитні втрати та

оптимізувати прибутковість. Індивідуальний підхід до клієнтів разом із вдосконаленням управління кредитними ризиками відіграє важливу роль у збереженні стабільності фінансових показників та конкурентоспроможності банку. Крім того, диверсифікація банківських кредитних продуктів та використання сучасних інструментів управління ризиками дозволяють мінімізувати загальні ризики та підвищити ефективність управління кредитною політикою комерційного банку.

АНОТАЦІЯ

Ботнаренко Ю. Ю. «Управління кредитною політикою комерційного банку»
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
«072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
магістерська програма «Фінансовий та страховий менеджмент»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2024 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процеси управління кредитною політикою АТ КБ «ПриватБанк». Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних підходів до управління кредитною політикою комерційних банків.

У роботі розглядаються теоретичні основи та особливості управління кредитною політикою комерційного банку. Проведено аналіз основних показників діяльності банку АТ КБ «ПриватБанк» та визначена його місце на ринку банківських послуг. Досліджені особливості формування кредитної політики банку та проведено оцінку її ефективності.

В третьому розділі розглядаються основні напрями удосконалення управління кредитною політикою комерційного банку АТ КБ «ПриватБанк».

Ключові слова: комерційний банк, банківські ресурси, кредити, кредитна політика, кредитна діяльність, кредитні ризики.

ANNOTATION

Botnarenko Yu. "Management of credit policy of a commercial bank"
qualifying work for obtaining a master's degree in a specialty
"072 Finance, banking, insurance and stock market"
master's program "Financial and insurance management"
Odessa National University of Economics,
Odesa, 2024

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the processes of credit policy management of JSC CB "PrivatBank". The subject of the study is a set of theoretical, methodological and practical approaches to managing the credit policy of commercial banks.

The paper examines the theoretical foundations and features of managing the credit policy of a commercial bank. An analysis of the main indicators of the activities of JSC CB "PrivatBank" was conducted and its place in the banking services market was determined. The features of the formation of the bank's credit policy were studied and its effectiveness was assessed.

The third section examines the main areas of improving the credit policy management of the commercial bank JSC CB "PrivatBank".

Key words: commercial bank, bank resources, loans, credit policy, credit activity, credit risks.